

общение, виды коммуникации, каналы коммуникации, средства коммуникации, документно-информационная сфера, Украинская библиотечная ассоциация.

Ya. Ye. Soshynska, V. Ye. Soshynska, O. Ye. Boyarynova

The Professional Communication Environment: Theory and Practice

The article deals with formal and informal channels of communication in the documental and informational domain. The tendencies of transformation and increasing of number of professional communication means are characterized. On the example of the Ukrainian Library Association's communicative activity, the peculiarities of different types of professional communication are analyzed.

Key words: professional communication, types of communication, channels of communication, means of communication, documental and informational domain, the Ukrainian Library Association.

УДК 023.4:005.336.5:001.4

С. М. Зозуля,

зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕВОЇ ОСВІТИ

У статті охарактеризовано важливість формування термінологічної компетентності бібліотечних працівників. Проаналізовано основні поняття, що належать до сфери інформаційної культури. Уточнено сутність понять «термінологічна компетентність», «професійна компетентність».

Ключові слова: *інформаційна культура, культура фахівця, термінологічна компетентність, професійна етика, професійна компетентність.*

Постановка проблеми. Посилення уваги до термінологічної проблематики на сучасному етапі інтеграції й диференціації наук та інформатизації суспільства підтверджує важливість функціонування унормованої наукової лексики, оскільки термін – це інструмент професійної діяльності. Нині реформування освіти в Україні дозволяє виходити за межі вузькопрофесійних навичок та спонукає фахівців, зокрема бібліотечної галузі до саморозвитку, збагачення інтелектуального потенціалу, розширення

діапазону вживаної лексики. У цьому контексті актуальним є функціонування таких понять, як *«культура фахівця»*, *«професійна культура»*, *«професійна компетентність»*, *«професійна етика»*, *«термінологічна компетентність»* тощо.

Отже, **метою** статті є охарактеризувати важливість формування термінологічної компетентності як важливого чинника становлення бібліотечного фахівця–професіонала в інформаційному середовищі.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо питань розвитку професійних компетентностей бібліотекарів засвідчило зростання вимог до фахової підготовки та професійної культури працівників бібліотечної галузі. Зазначимо, що проблема формування високоосвічених спеціалістів поставала регулярно, набуваючи все більшої актуальності. Зокрема аспекти розвитку професійної компетентності бібліотечних працівників досліджувались В. Загуменною, В. Ільганаєвою, Л. Петровою, С. Шумко; питання комунікативної культури бібліотекаря вивчали Н. Грабар, Є. Медведєва та інші. Російські вчені темі бібліотечної професіології приділяють значну увагу. Приміром, такі відомі науковці, як Е. Сукіасян, О. Соколов, Ю. Столяров, С. Матліна та інші наголошують на проблемі формування в майбутніх фахівців бібліотечної галузі, перш за все, поваги до власної професії. Науковці визначають актуальну вимогу професійної освіти – працювати не за формальними ознаками, а із застосуванням творчого підходу, доводячи суспільству потребу в кваліфікованих бібліотекарях, «подавати» себе як гідних, цінних партнерів [12].

Принагідно зауважимо, що існує потреба розроблення державної програми підвищення престижу бібліотеки та бібліотечної професії в цілому. Також доречною є постановка питання щодо вивчення галузевої термінології в навчальному процесі. Ця проблема неодноразово ставала предметом обговорення на вітчизняних конференціях, термінологічних семінарах, однак вплив термінологічної підготовки як одного з аспектів становлення професійної

компетентності бібліотечних працівників досі залишається маловивченим і не знайшов комплексного відображення у наукових роботах.

Основна частина. У цілому аналіз поняттєво-категоріального апарату інформаційної сфери засвідчив, що на початку XXI ст. вітчизняні та зарубіжні культурологи родовий термін «культура» (від лат. *cultura* – обробіток, розвиток, виховання, освіта) тлумачать як складне, багатогранне поняття, що означає сукупність матеріальних і духовних надбань на певному історичному розвитку суспільства й людини зокрема, які втілені в результатах продуктивної діяльності [13, с. 313–314]. В Україні останнім часом актуальним та широкоживаним став термін «культура фахівця» у значенні сформованої системи знань і навичок. Під поняттям «професійна культура» традиційно розуміємо сукупність спеціальних теоретичних знань та практичних умінь, пов'язаних із конкретним видом праці. Поряд із цим функціонує поняття «професійна етика», котре визначаємо як загальноприйняті моральні обов'язки, в яких відображається ставлення представника певної професії до об'єкта праці, колег, партнерів, членів суспільства, що є свідченням високого індексу професійності. Це – усвідомлення відповідальності та власної професійної компетентності.

Теоретичний аналіз проблеми формування професійної компетентності бібліотечних фахівців у контексті інноваційного розвитку галузевої освіти спрямовує нас до ключового поняття дослідження – «компетентність», яке на початку XXI ст. увійшло до професійної лексики вітчизняних науковців. У широкому сенсі компетентність розуміється як ступінь соціальної та психологічної зрілості людини, яка передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дозволяє індивіду успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього. У вузькому сенсі компетентність розглядається як діяльнісна характеристика, ступінь інтегрованості людини у професію [3], що передбачає певну світоглядну спрямованість особистості, ціннісне ставлення до власних професійних обов'язків. Отже, компетентність є готовністю та здатністю

людини до активної професійної діяльності, а також передбачає володіння людиною відповідними компетенціями, які включають її особистісне ставлення до предмета діяльності.

Тож, враховуючи позиції вітчизняних науковців щодо розглянутих вище понять, термін «*професійна компетентність*» (від лат. *competens* – відповідний, здібний) визначаємо як сукупність фізичних та інтелектуальних якостей і властивостей, потрібних фахівцю для здійснення професійної діяльності. Отже, професійна компетентність *de facto* передбачає наявність цілої низки кваліфікаційних вимог:

- енциклопедичного рівня знань;
- навичок творчого володіння інтелектуальним інструментарієм;
- здатності аналітично мислити;
- уміння вирішувати конкретні завдання, що стосуються професійної діяльності;
- здатності успішно освоювати нове й адаптуватися до умов, що швидко змінюються;
- здатності взаємодіяти з іншими людьми, що передбачає наявність комунікаційних та інтеграційних здібностей;
- орієнтованість на позитивний результат тощо [9] (рис. 1).

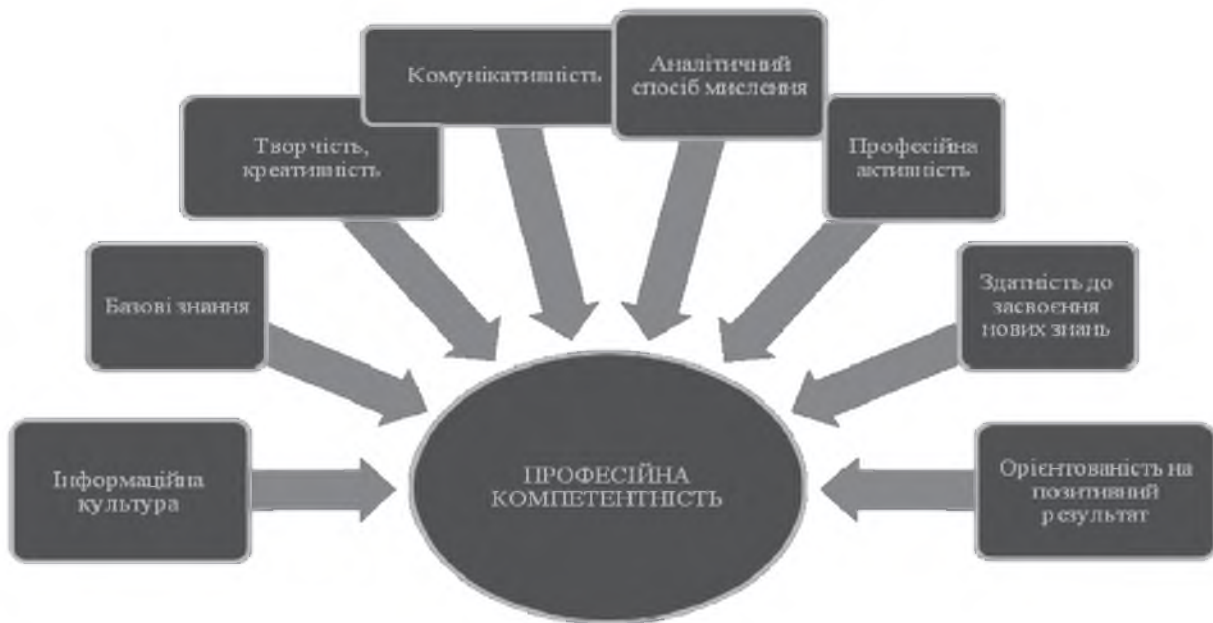

Рис. 1. Базові складові поняття «професійна компетентність»

Зауважимо, що базу розвитку та становлення особистості бібліотечного фахівця, формування його професійних навичок, світогляду становить навчальний процес, що є обов'язковою передумовою адаптації до професійного середовища [14, с.182]. Усебічна професійна підготовка, яка передбачає досконале оволодіння термінологічною галузевою лексикою, орієнтована на розвиток професійної майстерності, розширення професійного світогляду, що в подальшому визначить особистісну культуру бібліотечних працівників, підвищить їхню професійну компетентність.

У свою чергу, інформаційна культура передбачає не тільки досконале володіння теоретичними знаннями обраної спеціальності, а й уміння практичного застосування цих знань у процесі професійної діяльності. У зв'язку з цим важливим є підвищення культури наукової мови бібліотечних працівників шляхом збагачення їхнього лексичного запасу термінологічною фаховою лексикою, формування практичних навичок ділового усного та письмового спілкування у професійному колі. Знання галузевої наукової лексики на високому професійному рівні (термінологічна компетентність) має важливе значення, оскільки сприяє цілісній підготовці фахівців бібліотечної

галузі, розвиває їхню професійну культуру. На думку науковців, вправне терміновживання є не лише формальною вимогою до мовленнєвої компетенції фахівця, воно сприяє реалізації найважливіших функцій професійного мовлення [11]. Для успішного вирішення цього завдання у багатьох ВНЗ України до навчальних планів стали впроваджувати дисципліни з термінознавства, вивчення яких повинне здійснюватись у контексті загальної гуманітарної підготовки майбутніх спеціалістів і одночасно спиратись на мовленнєвий досвід, здобутий студентами під час опанування спеціальних дисциплін [11].

Отже, поняття *«термінологічна компетентність»* передбачає, перш за все, знання галузевої термінології на високому професійному рівні. Термінологічна компетентність є ключовою ланкою у професійній та науковій діяльності, базовою складовою професійної освіти.

Термінологічна компетентність виражає значення традиційної тріади «знання–уміння–навички», інтегруючи їх у єдиний комплекс (рис. 2). Цей аспект має важливе значення, оскільки сприяє цілісній підготовці фахівців бібліотечної галузі, розвиває їхню професійну культуру, комунікативну компетентність.

Рис. 2. Складові поняття *«термінологічна компетентність»*

Проведене дослідження дозволило зробити такі **висновки**:

1) аналіз стану розроблення теми засвідчив, що проблема термінологічної компетентності бібліотекарів не була предметом спеціальної уваги дослідників. Констатуємо епізодичність постановки питань цієї проблематики та нерозробленість теоретичних аспектів. Увага практиків бібліотечної галузі зосередилася переважно на розробленні загальних питань, пов'язаних із інформатизацією книгозбірень, формуванням електронних бібліотек тощо;

2) сучасною вимогою професійного спілкування в межах певної галузі знань є наявність активного лексичного запасу фахової термінології, оскільки саме термінологічна лексика забезпечує науково-виробничу комунікацію, сприяє її інтелектуалізації, полегшує процес засвоєння знань та їх реалізації, поглиблює набуті знання та навички, є засобом розширення професійно зумовленого словникового запасу, підвищує загальний культурний рівень кожної особистості. Володіння науковою галузевою термінологією – це одна з перших передумов підготовки інструктивно-методичних та нормативно-правових документів, укладання термінологічних лексикографічних видань, формування поняттєвого апарату науки та її терміносистеми;

3) закономірним є те, що термінологія будь-якої галузі знань – це не довільне поєднання окремих слів чи словосполучень, а певна термінологічна система, утворення якої є наслідком довготривалого наукового пошуку. Для цього необхідними чинниками виступають професійна культура, термінологічна компетентність, володіння методикою та технікою побудови термінів тощо. Отже, термінологія вимагає пильної уваги, осмисленого, доречного, чіткого застосування та є актуальним і важливим чинником становлення фахівця бібліотечної галузі як професіонала в інформаційному середовищі.

Література

1. Бірюкова, Т. Л. Термінологічна грамотність як обов'язкова складова професіоналізації та адаптації в науковому середовищі / Т. Л. Бірюкова // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття :

зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 10–12 верес. 2009 р. / під заг. ред. В. Г. Спрінсяна. – Одеса : Друк, 2009. – С. 59–61.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь ; Перун, 2004. – 1440 с.

3. *Горобець, С. А.* Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста / С. А. Горобець // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – Житомир, 2007. – Вип. 31. – С. 106–109.

4. *Давидова, І.* Стратегічні орієнтири розвитку бібліотечної професії в сучасних соціально-комунікаційних умовах / І. Давидова // Вісн. Книжк. палати. – 2008. – № 9. – С. 17–20.

5. *Добко, Т.* До питання розвитку термінології бібліотечно-інформаційної сфери / Т. Добко // Вісн. Книжк. палати. – 2011. – № 8. – С. 13–17.

6. *Загуменна, В.* Концепція підготовки спеціалістів зі спеціальності 7.020.102. «Бібліотекознавство і бібліографія» / В. Загуменна, М. Сенченко // Вісн. Книжк. палати. – 1999. – № 4. – С. 17–18.

7. *Зозуля, С. М.* Термінологічна компетентність як важливий чинник становлення фахівця в інформаційному середовищі / С. М. Зозуля // Від ХІХ до ХХІ ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства: до 125-річчя Харк. держ. наук. б-ки ім. В. Г. Короленка : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 12–14 жовт. 2011 р. / Держ. закл. «Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка» ; [уклад. О. П. Куніч; ред. кол.: В. Д. Ракитянська та ін.]. – Х. : ІРІС, 2011. – С. 230–235.

8. *Ільганаєва, В. О.* Бібліотечний фактор у становленні інформаційного суспільства: підсумки та завдання бібліотечної освіти 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. / В. О. Ільганаєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – Х., 2004. – Вип. 14. – С. 105–111.

9. Компетентність – ключ до оновлення змісту бібліотечної роботи [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України для дітей : [сайт] : укр. версія. – Текст. і граф. дані. – К., [2011]. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5290>. – Назва з екрана.

10. *Кушнарєнко, Н.* Бібліотечно-інформаційна освіта: орієнтир на майбутнє / Н. Кушнарєнко, А. Соляник // Вісн. Книжк. палати. – 2002. – № 5. – С. 33–34.

11. *Огар, Е. І.* Термінознавчі дисципліни у навчальному процесі / Е. І. Огар // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. пр. / відп. ред. Л. Симоненко. – К. : КНЕУ, 2001. – Вип. 4. – С. 347–349.

12. *Соколов, А. В.* Библиотечный авангард информационного общества / А. В. Соколов // Науч. и техн. библиотеки. – 2012. – № 2. – С. 51–60. – Відомості доступні також із Інтернету: http://www.gpntb.ru/ntb/ntb/2012/2/ntb_2_7_2012-соколов.pdf.

13. Філософський енциклопедичний словник / Нац. акад. наук України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: В. І. Шинкарук (гол.) та ін.]. – К. : Абрис, 2002. – 744 с.

14. *Фоменко, Н. С.* Проблемне навчання як метод підвищення культури студентів у їхній навчальній діяльності [Електронний ресурс] / Н. С. Фоменко //

Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. / Херсон. нац. техн. ун-т. – Текст. дані. – Херсон, 2010. – № 1 (2). – С. 181–184. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ardup/2010_1/2_181-184.pdf. – Назва з екрана.

С. Н. Зозуля

Формирование терминологической компетентности библиотечных специалистов в контексте инновационного развития отраслевого образования

В статье охарактеризовано важность формирования терминологической компетентности библиотечных работников. Проанализированы основные понятия, которые относятся к сфере информационной культуры.

Ключевые слова: информационная культура, культура специалиста, терминологическая компетентность, профессиональная этика, профессиональная компетентность.

S. M. Zozulya

The formation of terminological competence of librarians in the context of branch education innovative development

The article described the importance of the formation of terminological competence of librarians. Analyzes the basic concepts that belong to the sphere of information culture. The essence of the concepts of the «terminology competence», «professional competence».

Key words: informational culture, culture of specialist, terminological competence, professional ethics, professional competence.

УДК 025.5:004

Ю. В. Кормилець,

*головний бібліотекар наукової бібліотеки
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*

ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БІБЛІОТЕЦІ СУЧАСНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті проаналізовано специфіку створення власних інформаційно-бібліографічних ресурсів та визначено принципи віртуального довідково-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки університету засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: бібліотека ВНЗ, інформаційно-комунікаційні технології, віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування, інформаційно-